

ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

ΧΑΡΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ (STORY MAP)

ΤΙ ΕΙΝΑΙ

Ο ΧΑΡΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ είναι ένα αφηγηματικό εργαλείο που αντλεί τα ερεθίσματά του απευθείας από τους χάρτες και τα διαγράμματα του παρελθόντος, τα οποία ήταν πραγματικά καλλιτεχνικά αριστουργήματα. Τα σχέδια στους χάρτες απεικόνιζαν όχι μόνο το σχήμα της περιοχής και του εδάφους (γεωγραφικό και ορογραφικό), αλλά και τις αληθινές ή υποτιθέμενες ιστορίες που συνδέονταν με αυτήν την περιοχή. Παρομοίως, ο Χάρτης της Ιστορίας αναπαράγει τους τόπους-μέρη και τον χώρο ή χώρους που περιγράφονται σε μια ιστορία.

Αν σκεφτούμε τους πρώτους χάρτες, ήταν στην πραγματικότητα η αναπαράσταση, ή μάλλον η γραφική περιγραφή, ενός ταξιδιού ή μιας περιπέτειας που ήταν απαραίτητη για να σχεδιάσουμε και να αφηγηθούμε αυτήν την περιοχή. Άντρες και γυναίκες έκαναν μακρινά και επικίνδυνα ταξίδια για να μπορέσουν να φτιάξουν χάρτες που άλλοι μετά από αυτούς θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν για προσανατολισμό. Το έργο λοιπόν του Χάρτη της Ιστορίας είναι ακριβώς να βοηθήσει τα παιδιά να «προσανατολιστούν» και να παρακολουθήσουν τα διάφορα στάδια της ιστορίας.

Αυτό το εργαλείο στην πραγματικότητα αναπαριστά τους τόπους και τα σκηνικά καθώς και τους χαρακτήρες, όλα τοποθετημένα σε χρονική σειρά, ενώ παράλληλα αφηγείται την ιστορία οπτικά, σε μια πραγματική γραφική σύνθεση που επιτρέπει στα παιδιά να προσανατολιστούν. Μία από τις δυσκολίες για τα παιδιά γενικά και ειδικά για τα παιδιά με ΕΜΔ είναι ακριβώς αυτή, το να μπορούν δηλαδή να δίνουν λογική και χρονολογική σειρά στα γεγονότα. Για τον σκοπό αυτό, ο χάρτης είναι ένα πραγματικό βοήθημα.

ΠΩΣ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙΤΑΙ

Ο Χάρτης της Ιστορίας έχει διττή λειτουργία. Αφενός, προσφέρεται ως πολύτιμο οπτικό εργαλείο υποστήριξης της αφήγησης που κάνει ο/η εκπαιδευτικός, που μπορεί, για παράδειγμα, να τον χρησιμοποιήσει κατά την «online» ανάγνωση της ιστορίας, κάνοντας παύσεις και επισημαίνοντας τα διάφορα στάδια/σκηνές καθώς εκτυλίσσεται και εξελίσσεται η αφήγηση. Αφετέρου, μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ως «βάση» από την οποία ο εκπαιδευτικός μπορεί να αφηγηθεί προφορικά την ιστορία αξιοποιώντας μόνο τις αναπαριστώμενες εικόνες.

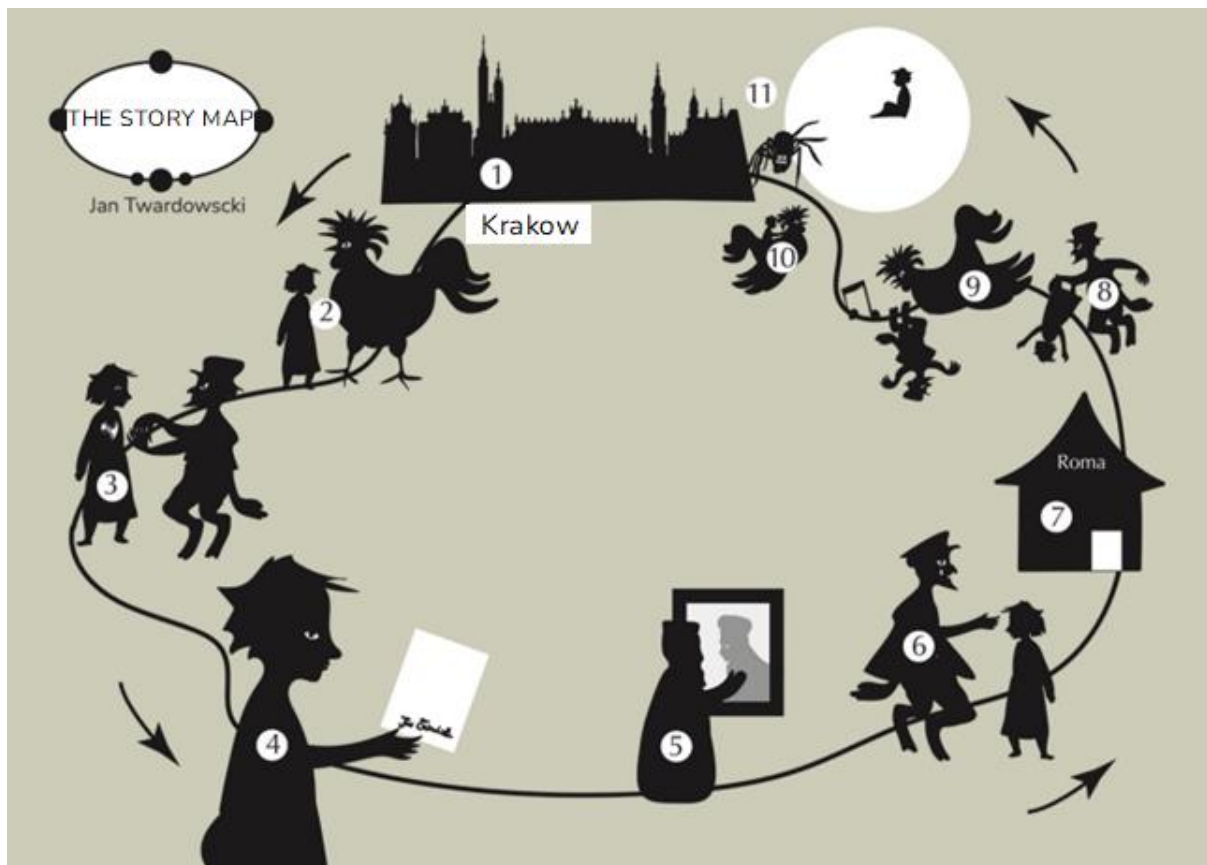
Ο ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ «Ο ισχυρότερος μάγος»

Αυτό το εργαλείο θα είναι ιδιαίτερα χρήσιμο όταν ο/η εκπαιδευτικός ζητήσει από τα παιδιά να διηγηθούν την ιστορία μόνα τους. Χρησιμοποιώντας τον Χάρτη της Ιστορίας μπορούν εύκολα να θυμηθούν και να προχωρήσουν στην αφήγησή τους χωρίς δυσκολία. Το γεγονός ότι όλες οι εξέχουσες στιγμές της ιστορίας αναπαρίστανται με χρονολογική σειρά, εξασφαλίζει ότι τα παιδιά θα μπορέσουν να

προχωρήσουν, με μεγαλύτερη ευκολία και με μεγαλύτερη πιθανότητα για ορθά αποτελέσματα, στην παραγωγή της προφορικής ή γραπτής τους αφήγησης.

Ο/Η εκπαιδευτικός πρέπει να δείξει στα παιδιά πώς να χρησιμοποιούν τον χάρτη. Δεδομένου του μικρού μεγέθους του (δύο φύλλα A4 το ένα δίπλα στο άλλο), προτείνουμε να τα κολλήσετε πάνω σε ένα φύλλο A3, ώστε να δώσετε και μεγαλύτερη συνοχή και επίσης να αποτρέψετε τον διαχωρισμό των φύλλων κατά τη διάρκεια της αφήγησης.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ: Ο χάρτης για την ιστορία «Ο ισχυρότερος μάγος»

Αφού ο/η εκπαιδευτικός τοποθετήσει τον χάρτη σε ένα τραπέζι ή θρανίο, μπορεί να ζητήσει από τα παιδιά να κάτσουν γύρω του σε ένα ημικύκλιο. Εναλλακτικά, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να κολλήσει τον χάρτη σε έναν τοίχο ή στον πίνακα και να αφήσει τα παιδιά να σταθούν αρκετά κοντά ώστε να τον βλέπουν. Στη συνέχεια, μπορεί να ξεκινήσει την αφήγηση, υποδεικνύοντας κάθε σκηνή καθώς «ξετυλίγεται» η αφηγηματική πλοκή.

«Στην πόλη της Κρακοβίας (σημείο 1) ζούσε ο νεαρός μάγος Γιαν με τον κόκορά του (σημείο 2). Νιώθοντας ότι οι δυνάμεις του δεν ήταν αρκετά ισχυρές, στράφηκε προς τον διάβολο (σημείο 3). Ο διάβολος του πρότεινε μια συμφωνία, την οποία ο Γιαν υπέγραψε πουλώντας την ψυχή του (σημείο 4). Μετά από αυτή, ο Γιαν έγινε πολύ ισχυρός και επίσης εκπλήρωσε το όνειρο του βασιλιά, να ξαναβρεί δηλαδή τη νεκρή γυναίκα του (σημείο 5) κ.λπ.».

Όπως φαίνεται στο παραπάνω παράδειγμα, κάθε σημείο πρέπει να εμπλουτίζεται με λεπτομέρειες και πληροφορίες και στη συνέχεια τα παιδιά καλούνται να κάνουν το ίδιο. Στην πραγματικότητα, ο χάρτης είναι μια πραγματική οπτική περίληψη που μπορεί να προσφέρει σημεία αναφοράς, είναι ένα βοήθημα για τη μνήμη και τη χρονολογική αναπαράσταση των γεγονότων. Από αυτήν την άποψη, είναι ένα εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο, αν και λίγο άκαμπτο, καθώς δεν επιτρέπει σημαντικές αλλαγές στην αφήγηση.

Όπως και στην περίπτωση των άλλων αφηγηματικών εργαλείων, ο/η εκπαιδευτικός πρέπει να αναλάβει στην αρχή τον ρόλο του ομιλητή και του αφηγητή, λειτουργώντας σαν «μοντέλο» για τη μετέπειτα αφήγηση που θα κάνουν τα παιδιά. Ο/Η εκπαιδευτικός αφηγείται χρησιμοποιώντας κατάλληλα τις κινήσεις του σώματος και τον επιτονισμό της φωνής ή/και τις παύσεις για να συνοδεύσει τις σημαντικές στιγμές της ιστορίας, δίνοντας παράλληλα με το συναίσθημά του/της έμφαση στη διαδοχή των γεγονότων και στη δημιουργία συναισθημάτων και αγωνίας στους ακροατές. Ο ρόλος αυτός θα ανατεθεί στη συνέχεια στους/στις μαθητές/τριες. Οι εικόνες του χάρτη σε συνδυασμό με τη φωνή και τα λόγια θα εμπλέξουν τα παιδιά στην ιστορία, επιτρέποντας σε όλους να κατανοήσουν την εξέλιξη και να νιώσουν ότι συμμετέχουν σε αυτή.

Όταν ολοκληρώσει την αφήγησή του και πριν αναθέσει τον ρόλο του αφηγητή στους/στις μαθητές/τριες, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να κάνει μια μικρή συζήτηση σύνοψης για να βεβαιωθεί ότι όλοι οι μαθητές και οι μαθήτριες έχουν πραγματικά κατανοήσει, και ίσως και έχουν βρει απάντηση, σχετικά με τις αμφιβολίες ή τις απορίες τους. Κατόπιν της ανακεφαλαίωσης των βασικών στοιχείων και γεγονότων της ιστορίας, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να ρωτήσει τα παιδιά: «Θα θέλατε να

προσπαθήσετε τώρα να πάρετε εσείς τη θέση μου και να διηγηθείτε την ιστορία μόνοι σας χρησιμοποιώντας τον χάρτη;». Τότε θα δημιουργήσει μικρές ομάδες των δύο έως τεσσάρων παιδιών, θα δώσει σε κάθε ομάδα έναν χάρτη και θα καλέσει τα παιδιά να «παίξουν». Αυτά μπορούν να επιλέξουν να αφηγηθούν την ιστορία ατομικά, δηλαδή ένας τη φορά, ή να την αφηγηθούν ομαδικά, χωρίζοντας την ιστορία σε τόσα κομμάτια όσα και τα παιδιά που απαρτίζουν την ομάδα, παίρνοντας τη σκυτάλη της αφήγησης εναλλάξ και βοηθώντας το ένα το άλλο σε στιγμές που κάποιος/α δυσκολεύεται στην ανάκληση πληροφοριών.

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ ΧΡΗΣΗΣ

Αφού εκτυπώσετε τα δύο μέρη που συνθέτουν το χάρτη (κατά προτίμηση σε χαρτί με βάρος τουλάχιστον 200 γρ., το οποίο θα εξασφαλίσει μεγαλύτερη αντοχή-διάρκεια ζωής και καλύτερη χρήση από τα παιδιά), απλά τοποθετήστε λίγη αυτοκόλλητη ταινία στο πίσω μέρος. Εναλλακτικά, εάν δεν είναι δυνατόν να εκτυπώσετε σε κατάλληλο χαρτί, προτείνουμε να τοποθετήσετε τα δύο φύλλα χαρτιού 90 γρ., στα οποία εκτυπώσατε, σε ένα χαρτόνι A3 ή A3+, το οποίο θα λειτουργήσει ως «υπόστρωμα» για τον χάρτη.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ: ΠΩΣ ΝΑ ΦΤΙΑΞΕΤΕ ΤΗ ΔΙΚΗ ΣΑΣ ΕΚΔΟΧΗ

Ο δάσκαλος μπορεί επίσης να χρησιμοποιήσει αυτό το αφηγηματικό εργαλείο για άλλες ιστορίες, ακόμη και για άλλα μαθήματα, όπως η Ιστορία. Μόλις επιλεγεί το κείμενο, ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να εντοπίσει τα βασικά σημεία και να τα σχεδιάσει. Έπειτα, πρέπει να τα τοποθετήσει σε χρονολογική σειρά που θα επιτρέπει την ορθή αφήγηση της ιστορίας στην τάξη. Ωστόσο, αυτό το εργαλείο είναι επίσης κατάλληλο για ομαδικό εργαστήριο στην τάξη. Πιο συγκεκριμένα, ο/η εκπαιδευτικός, αφού εντοπίσει τα βασικά σημεία της νέας ιστορίας, μαζί ίσως και με τους/τις μαθητές/τριες, μπορεί να μοιράσει τις σκηνές στα παιδιά και να τους ζητήσει

να τις ζωγραφίσουν, αναλαμβάνοντας το καθένα από μία ή και περισσότερες συγκεκριμένες σκηνές. Σε αυτήν την περίπτωση, θα πρέπει οι ατομικές απεικονίσεις των σκηνών της ιστορίας να επικολληθούν στη συνέχεια πάνω σε ένα πολύ μεγάλο φύλλο χαρτιού (π.χ. Α3 ή μεγάλο χαρτόνι). Όταν δημιουργηθεί ο χάρτης, μπορεί να ξεκινήσει η αφήγηση της ιστορίας.

ΟΦΕΛΗ ΤΟΥ ΧΑΡΤΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ

Οι Χάρτες Ιστορίας δεν αναπαριστούν μόνο τα σκηνικά και τους χαρακτήρες μιας ιστορίας, αλλά διατάσσουν επίσης αυτά τα στοιχεία σε χρονική σειρά. Λαμβάνοντας υπόψη ότι τα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες πολύ συχνά δυσκολεύονται να προσδιορίσουν τη λογική και χρονολογική σειρά των γεγονότων σε μια ιστορία, αυτό το εργαλείο βοηθά τους αναγνώστες να «προσανατολιστούν» καλύτερα και πιο εύκολα μέσα στον κόσμο της ιστορίας. Η ικανότητά τους να προσδιορίζουν καλύτερα τη χρονολογική σειρά με την οποία εμφανίζονται τα στοιχεία σε μια ιστορία, και μάλιστα με οπτικοποιημένο τρόπο, βοηθά επίσης τα παιδιά αυτά ως προς τη γραφή (ενίσχυση της δεξιότητας οργάνωσης των ιδεών).

Σε σχέση με αυτό, μια μελέτη έδειξε ότι η ικανότητα χαρτογράφησης των στοιχείων που συνθέτουν μια ιστορία επηρεάζει θετικά τον αριθμό των στοιχείων της ιστορίας που μπορούν να ανακαλέσουν οι μαθητές. Ως εκ τούτου, οι Χάρτες Ιστοριών λειτουργούν επίσης ως γνωστικά σχήματα (schemata), ως ένα γενικό πλαίσιο-σκελετός της ιστορίας που βοηθά στην οργάνωση και την ερμηνεία των πληροφοριών. Αυτό είναι ιδιαίτερα επωφελές για τους μαθητές με ΕΜΔ, καθώς αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην ανάκληση πληροφοριών από τη μνήμη. Συνεπώς, ο Χάρτης της Ιστορίας παρέχει στους μαθητές μια οπτική της δομής της ιστορίας και της σχέσης μεταξύ των στοιχείων και των χαρακτήρων της ιστορίας. Έτσι, με τη χρήση του, οι μαθητές/τριες όχι μόνο υποστηρίζονται στο να θυμούνται τι συνέβη στην ιστορία, αλλά είναι επίσης σε θέση να συνειδητοποιήσουν πώς τα σκηνικά, τα γεγονότα και οι χαρακτήρες μιας ιστορίας συνδέονται μεταξύ τους.

Η δυνατότητα χρήσης των Χαρτών Ιστορίας για την υποστήριξη των μαθητών φαίνεται επίσης και από τη δυνατότητα εξατομίκευσής τους ανάλογα με τις ανάγκες των μαθητών. Οι πιο απλοί χάρτες, που δηλαδή απεικονίζουν τα βασικά στοιχεία, δε χρειάζεται να περιλαμβάνουν κάτι περισσότερο από την αρχή, τη μέση και το τέλος μιας ιστορίας. Ωστόσο οι πιο λεπτομερείς χάρτες μπορούν να εμπλουτιστούν έτσι ώστε να εστιάζουν σε λεπτομέρειες της πλοκής ή σε χαρακτηριστικά των χαρακτήρων.

Ένα άλλο παράδειγμα χρήσης του Χάρτη της Ιστορίας για την υποστήριξη των μαθητών/τριών με ειδικές μαθησιακές ανάγκες είναι η εφαρμογή του σε διαφορετικά σημεία του μαθήματος. Ο χάρτης μπορεί να χρησιμοποιηθεί αποτελεσματικά πριν από την ανάγνωση του κειμένου της ιστορίας για να διερευνηθούν οι πρότερες και ήδη υπάρχουσες γνώσεις, κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης για να καθοδηγηθούν οι μαθητές/τριες και να βοηθηθούν να κατανοήσουν, να μάθουν και να θυμηθούν αργότερα σημαντικά γεγονότα, ή ακόμη και μετά την ανάγνωση του κειμένου για την επανάληψη των βασικών πληροφοριών της ιστορίας αλλά και την αξιολόγηση της κατανόησης αυτών. Με όποιον τρόπο κι αν επιλέξετε να τους χρησιμοποιήσετε, οι Χάρτες Ιστορίας αποτελούν παράδειγμα της «στρατηγικής της σκαλωσιάς»: οι μαθητές τους αξιοποιούν στον βαθμό που τους χρειάζονται και, αφού καταφέρουν να μάθουν τις πληροφορίες που περιέχονται μέσα σε αυτούς, σταματούν να βασίζονται σε αυτούς για να κατανοήσουν την ιστορία.

Τέλος, για τους μαθητές με ΕΜΔ, οι Χάρτες Ιστοριών είναι επίσης ωφέλιμοι για τη βελτίωση της ευχέρειας στον γραπτό λόγο. Χρησιμοποιώντας τα γεγονότα, τα πρόσωπα και τα στοιχεία που απεικονίζονται στους χάρτες ως οδηγό, οι μαθητές/τριες είναι σε θέση να γράψουν ιστορίες που είναι πιο ολοκληρωμένες και περιέχουν περισσότερα δεδομένα της ιστορίας. Εάν, ωστόσο, χρειάζονται πρόσθετη υποστήριξη ως προς την κατανόηση των λέξεων-κλειδιών της ιστορίας, την κατάκτηση και προσθήκη τους στο ατομικό τους λεξιλόγιο ή ακόμα και ως προς την κατασκευή/επέκταση εννοιολογικών γνωστικών σχημάτων για αυτές, τότε οι **Χάρτες της Ιστορίας** θα πρέπει να χρησιμοποιούνται παράλληλα με ένα άλλο χρήσιμο εργαλείο αφήγησης, τις **Κάρτες της Ιστορίας**.